Funded by the European Union

Podpora AKTIVNÍHO a odpovědného občanství ve školách

ACTIVE

Jak přistupovat k informacím na internetu

Toolkit

I. Metodika pro učitele (list pro učitele)

MODUL 1 Spolehlivé zdroje informací

Podpora Evropské komise pro produkci této publikace nepředstavuje souhlas s obsahem, který odráží pouze názory autorů, a Komise nenese odpovědnost za jakékoli použití informací v ní obsažených.

Tato metodika byla vytvořena v rámci projektu ACTIVE financovaného z programu Erasmus+
Organizace odpovědná za zpracování materiálu: Odpovědná společnost, z.s.
Vytvořeno ve spolupráci s partnery projektu

Tato práce podléhá licenci Creative Commons Attribution- ShareAlike 4.0 International License .
Autorství: Odpovědná společnost, z.s.
autoři: Mareš, Matěj a spol.

Přeloženo a editováno z anglického originálu

Verze 1.1
květen 2023

Jak přistupovat k informacím na internetu

Jelikož již víme, jaká nejsou relevantní kritéria důvěryhodnosti informací na internetu (viz výše), jak bychom měli postupovat? K informacím na internetu je třeba přistupovat v následujících krocích a zvažovat následující kritéria:

I) Zdroj informací

OTÁZKY:

- Tři hlavní otázky, na které je třeba odpovědět: JAK, KDE a KÝM byla data (proklamovaná fakta) vytvořena.
- Kdo za informacemi stojí?
- Kdo vytvořil článek/webovou stránku/graf/příspěvek na sociální síti?
- Je to spolehlivý zdroj?
- Mohu tomu věřit?

ZPŮSOBY POUŽITÍ:

- ✓ Nespoléhejte se na stránku O nás/Kontakt na webu.
- ✓ Při přístupu k informacím na sociálních sítích zkontrolujte původní zdroj informací.
- ✓ Najděte informace o autorovi (autorech), organizaci na jiných stránkách – otevřete nové karty v prohlížeči a vyhledejte důvěryhodnost autorů (laterální čtení).
  - hledat zdroje mimo příslušnou webovou stránku;
  - můžete také použít stránky pro ověřování faktů, které často poskytují informace o organizacích (např. Politifact, FactCheck.org, Snopes)

Laterální čtení v podstatě znamená prověřit důvěryhodnost autorů tím, že o nich zjistíme informace z jiných důvěryhodných zdrojů. Prakticky to znamená otevřít další záložky a najít reference a další informace o autorech nebo organizaci vlastnící webovou stránku. Další reference a příklady naleznete v Civic Online Reasoning curriculum vyvinutém na Stanfordské univerzitě[1].

II) Úhel pohledu

OTÁZKY:

- Kdo to řekl? A proč?
- Jaký je pohled autorů na danou problematiku?
- Jaké jsou jejich názory a pozice?
- Má zdroj odborné znalosti v daném tématu a poskytuje důkazy?

ZPŮSOBY POUŽITÍ:

- ✓ Nespoléhejte se na stránku O nás na webu.
- ✓ Využijte informace nalezené o autorovi (autorech), organizaci na jiných stránkách – otevřete nové karty v prohlížeči a vyhledejte autory (laterárlní čtení).
- ✓ Prohlédněte si a analyzujte obsah článku/webové stránky.

[1] https://cor.stanford.edu/curriculum/

III) Poskytnuté důkazy

OTÁZKY:

- Jaké důkazy jsou poskytnuty?
- Je zdroj důkazů důvěryhodný (viz krok I)?
- Jsou poskytnuté údaje a informace spolehlivé, platné a úplné (viz kritéria kvality informací výše)?
- Jaký typ informace – je to názor nebo fakt (nebo názor podložený důkazy)?
- Jsou důkazy relevantní pro učiněné závěry?
- Jakou perspektivu a argumenty podporují důkazy?

ZPŮSOBY POUŽITÍ:

- ✓ Analyzujte obsah článku/webové stránky.
- ✓ Vezměte v úvahu pohledy autora na dané téma (viz krok II).
- ✓ *Potřebné jsou informace založené na důkazech, nikoli na autoritách.* Potřebujeme solidní důkazy a ne jen tituly (nezáleží na tom, co odborník říká, ale ptejme se: Poskytuje důkazy, nebo jen názor?).
- ✓ Využijte informace nalezené o autorovi (autorech), organizaci na jiných stránkách – otevřete nové karty v prohlížeči a vyhledejte autory (laterální čtení).
  - podívejte se na poskytnutou referenci a také zkontrolujte tyto reference (citované pasáže musí být také zkontrolovány pomocí laterálního čtení);
  - použít jiné reference o důkazech poskytovaných jinými zdroji;
  - používat stránky pro ověřování faktů.

Názor vs. fakt: je důležité rozlišovat mezi názorem a fakty (data). Fakta lze v zásadě ověřit. Stanovisko lze zkoumat, zda je podloženo důkazy, zkušenostmi nebo odbornými znalostmi. Můžeme také hovořit o analýze a syntéze jako o formě již interpretovaných dat prezentovaných specifickým/vybraným způsobem.

IV) Najděte si jiné zdroje

OTÁZKY:

- Existují jiné zdroje informací k tématu?
- Jaké další informace jsou k tématu k dispozici?
- Jaké jsou další pohledy na toto téma?

ZPŮSOBY POUŽITÍ:

- ✓ Hledejte další zdroje informací.
  - Nespoléhejte se na první nebo třetí (čtvrtý, pátý…) výsledek vyhledávání, který najdete (první, nebo dokonce první tři výsledky vyhledávání pomocí Google nemusí být ty nejlepší);
  - s novým zdrojem začněte od kroku I).

DŮLEŽITÉ Nejde jen o dezinformace a misinformace nebo fake-news. Mělo by jít o pochopení skutečného významu informací. Pochopte, o čem informace ve skutečnosti je a zvažte jejich skutečný obsah, kontext a názor autora. Umět rozlišit fakt od názoru. Respektovat odborníky a experty se zkušensotí v daném oboru nebo problematice. Ale stále si dávejte pozor, abyste nehledali „důkazy" založené na názorech autoritm, které nejsou podloženy skutečnými důkazy. Nejde o to nevěřit odborníkům, ale vyžadovat důkazy a relevantní vysvětlení, nikoli prohlášení. A v případech bez dostatečných důkazů můžeme operovat s „expertním posudkem", ale měli bychom si být vědomi, že jde pouze o názor založený na omezených důkazech, podpořený zkušeností a expertízou.

SHRNUTÍ (jak to uplatnit při výuce) Zajistěte, aby studenti rozuměli ověřování faktů pomocí laterálního čtení a byli schopni rozlišit „zjevné“ zavádějící a manipulativní informace – dezinformace a misinformace. Studenti by měli pochopit, že přesvědčivé a zdánlivě koherentní informace mohou být ve skutečnosti dezinformacemi nebo falešnými (vyfabulovanými) zprávami. Studenti by také měli porozumět tomu, že v mnoha případech je zapotřebí více úsilí při hledání vhodných inforamcí (výzkumu), aby bylo možné lépe porozumět problému a učinit odpovědné závěry a rozhodnutí.

Studenti by se měli především naučit rozpoznávat a rozlišovat fakta (i proklamovaná) od názorů a propagace. Konečným cílem by mělo být rozpoznat interpretaci faktů jako interpretaci a ne jako fakta sama o sobě, a tak porozumět objektivitě (viz diskuse o objektivitě výše). Uvědomte si také, že názor není třeba odmítat, ale měli bychom si být vědomi toho, že jde „pouze o názor“. Otázkou pak je do jaké míry se opírá o důkazy a případně uznat omezené informace a porozuměmní, ktrré o daném tématu máme /nebo obecně je k dispozici) – být schopni si říci si říci:“víme, co víme a nevíme, co nevíme“.